«ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՇՎԱՌՄԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ»
ԳԻՐՔ 3

ԱՐՏԱՐԺՈՒՅԹ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀՆԵՐ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն գրքի առաջին մասում ներկայացված են արտարժույթի և արտերկրյա գործունեության, իսկ երկրորդ մասում՝ պետական շնորհների և պետական օգնության հաշվապահական հաշվառման մոտեցումները:

Գրքում պարզաբանված են նյութի հետ առնչվող հաշվառման բոլոր հնարավոր ասպեկտներն այնպես, որ կարող են հետաքրքրել ու բավարարել և՛ մասնագետների, և՛ սկսնակների պահանջները: Այդ առումով պահպանված է նյութի մատուցման այնպիսի ոճ, որը մատչելի կլինի բոլորին:

Մասնավորապես պարզաբանված են՝

- «արտարժույթ», «արտերկրյա գործունեություն», «արտերկրյա ստորաբաժանում», «պետություն», «պետական շնորհ», «պետական օգնություն» և այլ հասկացությունները,
- արտերկրյա գործունեության, պետական շնորհների ու պետական օգնության հաշվապահական հաշվառման հիմնական խնդիրները,
- արտերկրյա գործունեության տեսակները, արտերկրյա ստորաբաժանումների ու պետական շնորհների դասակարգումը,
- արտերկրյա միավորների ու արտերկրյա գործակալների, ակտիվներին վերաբերող շնորհների ու եկամուտներին վերաբերող շնորհների համեմատականը,
- արտարժույթով գործարքներից ու արտերկրյա ստորաբաժանումները վերահաշվարկելիս առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների, պետական շնորհների ճանաչման մոտեցումները, դրանց ներկայացումը, չափումն ու հաշվառումը,
- արտերկրյա ստորաբաժանումների դասակարգման մեջ կատարված փոփոխություն-ները, արտերկրյա միավորի օտարումը,
- արտերկրյա գործունեության ու պետական շնորհների գծով ֆինանսական և հարկային հաշվառումների տարբերությունները, դրանց հարկային հետևանքները, հարկային և այլ օրենսդրություններով սահմանված առանձնահատկությունները,
- արտարժութային դրամական միջոցների և արտարժույթով արտահայտված այլ հոդվածների գծով հետաձգված հարկերի հաշվառման առանձնահատկությունները,
- հեջավորման հասկացությունը, դրա փոխհարաբերությունների տիպերը, ինչպես նաև արտերկրյա գործունեության գծով հեջավորումից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների ճանաչումը և հաշվառումը,
- քննարկվող նյութին վերաբերող բոլոր տիպային հաշվապահական ձևակերպումները, որոնք ներկայացված են բազմաթիվ օրինակներով, ինչպես նաև փաստաթղթավորումը,
- ֆինանսական հաշվետվություններում կատարվող բացահայտումները,
- նյութին առնչվող հաշվապահական հաշվառման ստանդարտների և այլ իրավական ակտերի մեկնաբանությունները, առաջարկված են հաշվառման տեխնիկայի վերաբերյալ մոտեցումներ ու մեխանիզմներ և այլն:ահմանված մոտեցումները, վարձակալության գծով հին հաշվային պլանից նոր հաշվային պլանին անցման մեթոդիկան, ինչպես նաև տիպա-յին գործառնությունների հին և նոր հաշվային պլաններով հաշվապահական ձևակեր-պումները:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ԱՐՏԱՐԺՈՒՅԹ

ԲԱԺԻՆ 1.
ԱՐՏԵՐԿՐՅԱ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

	Գլուխ 1. Արտարժույթի և արտերկրյա գործունեության սահմանումը	14
1.1.	Արժույթի և արտարժույթի սահմանումը	14
1.2.	Արտերկրյա գործունեության սահմանումը և դրա հաշվապահական հաշվառման հիմնական խնդիրները	18
1.3.	Փոխանակման փոխարժեքի սահմանումը	20
	Գլուխ 2. Արտերկրյա գործունեության տեսակները	22
2.2.	Արտարժույթով գործարքների սահմանումը	22
2.3.	Արտերկրյա ստորաբաժանումների սահմանումը	24
	Գլուխ 3. Արտերկրյա ստորաբաժանումների դասակարգումը	27
3.1.	Արտերկրյա ստորաբաժանումների դասակարգումը	27
3.2.	Արտերկրյա ստորաբաժանումների դասակարգման ցուցանիշները	29
	Գլուխ 4. Արտերկրյա գործունեության օրենսդրական կարգավորումը	32
4.1.	Արտերկրյա գործունեության հաշվապահական հաշվառման մոտեցումների կարգավորումը	32
4.2.	Արժութային կարգավորումը և արժութային վերահսկողությունը	32

ԲԱԺԻՆ 2.
ԱՐՏԱՐԺՈՒՅԹՈՎ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ, ՉԱՓՈՒՄԸ ԵՎ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄԸ

	Գլուխ 5. Արտարժույթով գործարքների ճանաչումը և չափումը	36
5.1.	Արտարժույթով գործարքների սկզբնական ճանաչումը և չափումը	36
5.2.	Հաշվապահական հաշվեկշռի ամսաթվի դրությամբ արտարժույթով գործարքների գծով տեղեկագրությունը	37
	Գլուխ 6. Արտարժույթով գործարքներից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների ճանաչումը և հաշվառումը	40
6.1.	Փոխարժեքային տարբերությունների սահմանումը	40
6.2.	Արտարժույթով գործարքներից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների ճանաչումը	42
6.3.	Արտարժույթով գործարքներից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների հիմնական մոտեցմամբ ճանաչումը և հաշվառումը	43
6.4.	Արտարժույթով գործարքներից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների թույլատրելի այլընտրանքային մոտեցմամբ ճանաչումը և հաշվառումը	47

ԲԱԺԻՆ 3.
ԱՐՏԵՐԿՐՅԱ ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱՀԱՇՎԱՐԿՈՒՄԸ

	Գլուխ 7. Արտերկրյա գործակալների ֆինանսական հաշվետվությունների վերահաշվարկումը	53
7.1.	Արտերկրյա գործակալների ֆինանսական հաշվետվությունների վերահաշվարկման հիմունքները	53
7.2.	Արտերկրյա գործակալների գործունեության հաշվառումը	56
7.3.	Արտերկրյա գործակալների ֆինանսական հաշվետվությունների վերահաշվարկումը	63
7.4.	Արտերկրյա գործակալների ֆինանսական հաշվետվությունների վերահաշվարկման առանձնահատկությունները	67
	Գլուխ 8. Արտերկրյա միավորների ֆինանսական հաշվետվությունների վերահաշվարկումը	68
8.1.	Զուտ ներդրումն արտերկրյա միավորում	68
8.2.	Արտերկրյա միավորից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների ճանաչումը և հաշվառումը	69
8.3.	Արտերկրյա միավորների ֆինանսական հաշվետվությունների վերահաշվարկման հիմունքները	71
8.4.	Արտերկրյա միավորների գործունեության հաշվառումը	73
8.5.	Արտերկրյա միավորների ֆինանսական հաշվետվությունների վերահաշվարկումը	79
	Գլուխ 9. Արտերկրյա միավորի օտարումը	84
9.1.	Արտերկրյա միավորի օտարում (իրացումը)	84
9.2.	Արտերկրյա միավորում ունեցած բաժնեմասի վաճառքը	84
9.3.	Արտերկրյա միավորում ունեցած բաժնեմասի լուծարումը	87
	Գլուխ 10. Փոփոխություններ արտերկրյա ստորաբաժանման դասակարգման մեջ	89
10.1.	Արտերկրյա ստորաբաժանման դասակարգման փոփոխությունը	89
10.2.	Արտերկրյա ստորաբաժանումների ֆինանսական հաշվետվու-թյունների վերահաշվարկման հիմունքների համեմատականը	89
10.3.	Արտերկրյա գործակալի վերադասակարգումն արտերկրյա միավորի	91
10.4.	Արտերկրյա միավորի վերադասակարգումն արտերկրյա գործակալի	93

ԲԱԺԻՆ 4.
ԱՐՏԵՐԿՐՅԱ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԳԾՈՎ ՀԵՋԱՎՈՐՈՒՄԻՑ ԱՌԱՋԱՑԱԾ ՓՈԽԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄԸ

	Գլուխ 11. Հեջավորումից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների հաշվառումը	97
11.1.	Հեջավորումը	97
11.2.	Արտարժութային հոդվածների հեջավորումից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների հաշվառումը	98
11.3.	Արտերկրյա միավորում զուտ ներդրման հեջ հանդիսացող արտարժութային պարտավորություններից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների հաշվառումը	101
	Գլուխ 12. Արտերկրյա գործունեության գծով հարկային հետևանքների հաշվառումը	105
12.1.	Արտերկրյա գործունեության գծով հարկային հաշվառման	105

առանձնահատկությունները
12.2. Արտերկրյա գործունեության գծով եկամուտներում և ծախսերում ճանաչված հողվածների հարկային հետևանքները 106
12.3. Արտարժույթով գործարքներից առաջացած փոխարժեքային տարբերությունների թույլատրելի այլընտրանքային մոտեցմամբ ճանաչման դեպքում հարկային հետևանքները 107
12.4. Արտարժույթով արտահայտված դեբիտորական և կրեդիտորական պարտքերի գծով հարկային հետևանքները 110
12.5. Արտարժույթով արտահայտված հողվածների գծով հարկային հետևանքների հաշվառման առանձնահատկությունները 114
12.6. Արտերկրյա ստորաբաժանումների գծով հարկային հետևանքների հաշվառումը 119

ԲԱԺԻՆ 5.
ԱՐՏԵՐԿՐՅԱ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԳԾՈՎ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ԲԱՑԱՀԱՅՏՈՒՄՆԵՐԸ, ՀԱՇՎԱՌՄԱՆ ԱՅԼ ՀԱՐՑԵՐԸ ԵՎ ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ՁԵՎԱԿԵՐՊՈՒՄՆԵՐԸ

Գլուխ 13. Արտերկրյա գործունեության գծով կատարվող բացահայտումները և հաշվառման այլ հարցերը 124
13.1. Արտերկրյա գործունեության գծով կատարվող բացահայտումները 124
13.2. Արտերկրյա գործունեության գծով անցումային դրույթները և հաշվառման այլ հարցերը 128
Գլուխ 14. Արտերկրյա գործունեության գծով տիպային գործառնությունների հաշվապահական ձևակերպումները 129
14.1. Արտարժույթով գործարքների գծով վարվող գրանցամատյանները 129
14.2. Արտարժույթով գործարքների գծով տիպային գործառնությունների հաշվապահական ձևակերպումները 132
14.3. Արտերկրյա ստորաբաժանումների գծով տիպային գործառնությունների հաշվապահական ձևակերպումները 137

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀՆԵՐ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱԺԻՆ 1.
ՊԵՏԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀՆԵՐԻ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Գլուխ 1. Պետական շնորհների և պետական օգնության սահմանումը 143
1.1. Ընդհանուր դրույթներ 143
1.2. Պետական օգնության սահմանումը 144
1.3. Պետական շնորհների սահմանումը 147
1.4. Պետական շնորհներից բացառումը 150
1.5. Պետական շնորհների և պետական օգնության համեմատականը 152
Գլուխ 2. Պետական շնորհների դասակարգումը 154

2.1. Պետական շնորհների դասակարգումը 154
2.2. Ակտիվներին վերաբերող շնորհները 155
2.3. Եկամուտներին վերաբերող շնորհները 157
2.4. Ակտիվներին վերաբերող և եկամուտներին վերաբերող շնորհների համեմատականը 157
Գլուխ 3. Պետական օգնության այլ տարատեսակները 160
3.1. Հարկերի և պարտադիր վճարների գծով արտոնությունները 160
3.2. Կազմակերպությունում պետության բաժնեմասը 161

ԲԱԺԻՆ 2.
ՊԵՏԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀՆԵՐԻ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ, ՉԱՓՈՒՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ԵՎ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄԸ

Գլուխ 4. Պետական շնորհների ճանաչումը և չափումը 164
4.1. Պետական շնորհների ճանաչումը 164
4.2. Պետական շնորհների չափումը 165
Գլուխ 5. Ակտիվներին վերաբերող շնորհների ներկայացումը 168
5.1. Ակտիվներին վերաբերող շնորհների ներկայացումը 168
5.2. Ակտիվներին վերաբերող շնորհների գծով հետաձգված եկամտի ամորտիզացիան 169
Գլուխ 6. Ակտիվներին վերաբերող շնորհների հաշվառումը 172
6.1. Ակտիվներին վերաբերող շնորհների հաշվառման ընդհանուր մոտեցումները 172
6.2. Ամորտիզացվող ակտիվներին վերաբերող շնորհների հաշվառումը 172
6.3. Չամորտիզացվող ակտիվներին վերաբերող շնորհների հաշվառումը 177
6.4. Ակտիվներին վերաբերող շնորհների հաշվառման այլ հարցերը 180
Գլուխ 7. Եկամուտներին վերաբերող շնորհների ներկայացումը 182
7.1. Եկամուտներին վերաբերող շնորհների ներկայացումը 182
7.2. Եկամուտներին վերաբերող շնորհների գծով հետաձգված եկամտի ամորտիզացիան 183
Գլուխ 8. Եկամուտներին վերաբերող շնորհների հաշվառումը 186
8.1. Եկամուտներին վերաբերող շնորհների հաշվառման ընդհանուր մոտեցումները 186
8.2. Եկամուտներին վերաբերող շնորհների հաշվառումը 187

ԲԱԺԻՆ 3.
ՊԵՏԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀՆԵՐԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒՄԸ, ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ԲՅՈՒՋԵԻ ՀԵՏ ՀԱՇՎԱՐԿՆԵՐԻ ՀԱՇՎԱՌՈՒՄԸ

Գլուխ 9. Պետական շնորհների վերադարձումը 192
9.1. Ակտիվներին վերաբերող շնորհների վերադարձումը 192
9.2. Եկամուտներին վերաբերող շնորհների վերադարձումը 197
Գլուխ 10. Պետական շնորհների և պետական օգնության գծով հարկային հետևանքների հաշվառումը 199
10.1. Պետական շնորհների գծով հարկային հետևանքների հաշվառումը 199
10.2 Պետական շնորհների գծով հետաձգված հարկերի ճանաչման առանձնահատկությունները 204
10.3. Պետական օգնության գծով հարկային հետևանքների 207

հաշվառումը
Գլուխ 11. **Պետական շնորհների գծով բյուջեի հետ հաշվարկների հաշվառումը** 210
11.1. Պետական շնորհների գծով ԱԱՀ-ով չհարկվող կամ ԱԱՀ-ից ազատված գործարքների (գործառնությունների) հաշվառումը 210
11.2. Պետական շնորհների գծով ԱԱՀ-ով հարկվող գործարքների (գործառնությունների) հաշվառումը 217
11.3. Պետական շնորհների գծով շահութահարկի հետ հաշվարկների հաշվառումը 220
11.4. Պարտավորությունների ներմամբ տրված և ստացված շնորհների գծով բյուջեի հետ հաշվարկների հաշվառումը 221
11.5. Եզրահանգումներ 222

ԲԱԺԻՆ 4.
ՊԵՏԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀՆԵՐԻ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ԳԾՈՎ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ԲԱՑԱՀԱՅՏՈՒՄՆԵՐԸ, ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ ՁԵՎԱԿԵՐՊՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ՀԱՇՎԱՌՄԱՆ ԱՅԼ ՀԱՐՑԵՐԸ

Գլուխ 12. **Պետական շնորհների և պետական օգնության գծով կատարվող բացահայտումները** 225
12.1. Պետական շնորհների գծով կատարվող բացահայտումները 225
12.2. Պետական օգնության գծով կատարվող բացահայտումները 227
Գլուխ 13. **Պետական շնորհների գծով անցումային դրույթները և հաշվառման այլ հարցերը** 228
13.1. Պետական շնորհների գծով անցումային դրույթները 228
13.2. Պետական շնորհների ներկայացումը գերսղաճային տնտեսություններում 229
Գլուխ 14. **Պետական շնորհների գծով վարվող գրանցամատյանները և տիպային գործառնությունների հաշվապահական ձևակերպումները** 232
14.1. Պետական շնորհների գծով վարվող գրանցամատյանները 232
14.2. Պետական շնորհների գծով հին հաշվային պլանում սահմանված մոտեցումները 234
14.3. Պետական շնորհների գծով տիպային գործառնությունների հաշվապահական ձևակերպումները 234